

UTLÅTANDE OM HANTERING AV RÄNTESWAPAVTAL INGÅNGNA I SÄKRINGSSYFTE I
KOMMUNALA BOKSLUT

1 Grunden för utlåtandet

Enligt 112 § i kommunallagen tillämpas på kommunens bokföringsskyldighet, bokföring och bokslut, utöver vad som föreskrivs i kommunallagen, bokföringslagen. Bokföringsnämndens kommunsektion meddelar anvisningar och lämnar utlåtanden om tillämpningen av bokföringslagen och 113–116 § i kommunallagen.

Enligt bokföringsnämndens kommunsektions utlåtande 115/2017 om behandlingen av derivat ska avgörandet i bokföringsnämndens utlåtande (nedan BFN) 1963/2016 inte tillämpas i kommunala bokslut för 2016. Med detta utlåtande på eget initiativ ger kommunsektionen anvisningar om hur ränteswapavtal som kommuner har ingått i säkringssyfte ska hanteras i kommunernas bokföring och bokslut. Utlåtandet ska tillämpas fr.o.m. räkenskapsperioden 2017, men det får tillämpas redan i bokslutet för 2016.

Derivatavtalets karaktär avgör hur avtalet behandlas i bokföringen. Om den bokföringsskyldige anser att derivatavtalen är säkrande, ska detta verifieras och dokumenteras samt beskrivas i bokslutet. En uppskattning av om ett derivatavtal är säkrande eller inte ska göras på basis av faktiska förhållanden. Vad dessa avtal kallas har ingen betydelse i den bokföringsrättsliga bedömningen. I detta utlåtande tas det inte ställning till om ett enskilt avtal är säkrande eller inte, utan detta måste den bokföringsskyldige avgöra.

2 Motivering till utlåtandet

Bokföringslagen

Enligt 5 kap. 1 § i bokföringslagen, nedan BokfL, ska från räkenskapsperiodens intäkter som kostnader dras av de utgifter som sannolikt inte längre medför motsvarande inkomst (den s.k. principen om utgift vid inkomst).

Vid värdering i enlighet med BokfL 5: 2 § tillämpas på fordringar, värdepapper som utgör finansieringstillgångar samt skulder den princip om separat värdering som avses i BokfL 3:3.1 § 7 punkten, varvid varje post värderas särskilt för sig.

Till de allmänna bokslutsprinciperna hör dessutom bl.a. försiktighetsprincipen och prestationsprincipen, enligt vilken de intäkter och kostnader som hänför sig till räkenskapsperioden ska tas upp utan hänsyn till datum för betalningen (BokfL 3:3.1 § 4 och 6 punkten).

Kapitalrabatt som hänför sig till upptagande av lån och därmed jämförbara utgifter samt utgifter för emission av lån får aktiveras med iakttagande av försiktighet. De aktiverade posterna ska kostnadsföras enligt en plan som

baserar sig på lånetiden, dock minst i samma förhållande som lånet återbetalas. (BokfL 5:10 §)

Har andra utgifter med lång verkningstid än de som avses i 5 kap. 7–10 § i bokföringslagen aktiverats, ska de avskrivas enligt plan under sin verkningstid. Om den bokföringsskyldige inte på ett tillförlitligt sätt kan bedöma verkningstiden ska utgiften avskrivas inom högst tio år.

Bokföringsnämndens utlåtanden

Bokföringsnämnden publicerade den 16 december 2016 ett utlåtande, BFN 1963/2016, om säkringskalkyler och hantering av ränteswapavtal. Enligt utlåtandet finns det följande alternativ för hanteringen av ränteswapavtal:

- i) sådan separat värdering enligt bruttoprincipen som avses i BokfL 3:3.1 § punkterna 7 och 8;
- ii) ett nettoförfarande som grundar sig på omvänd kongruens mellan det separata lån som ska säkras och det ränteswapavtal som används som säkring på det sätt som avses i nämndens tidigare utlåtande BFN 1912/2014 samt
- iii) hantering i enlighet med IFRS-standarderna av ränteswapavtal som är avsedda för säkring av en låneportfölj eller en del av denna.

Bokföringsnämnden har i sitt utlåtande **BFN 1912/2014** behandlat hanteringen av ränteswapavtal vid bokslut.

”Ur BokfL 5:2 § perspektiv är det i det arrangemang som beskrivs i ansökan ur ekonomiskt perspektiv fråga om en situation motsvarande en skuld till fast ränta, där skuldbeloppet upptas som en passiv post i balansräkningen och de noter som krävs enligt BokfL och bokföringsförordningen (1339/1997) upptas om ränteswapavtalet. Ränteswapavtalet upptas inte i balansräkningen eftersom det inte har någon anskaffningsutgift. I detta grundläge är de uppgifter som upptas i resultaträkningen och balansräkningen identiska med uppgifterna om ett lån till fast ränta. Med stöd i försiktighetsprincipen (BokfL 3:3.1 § 3 punkten) och BokfL 5:2 § ska den värderingsvinst som uppstår utgående från ränteswapavtalets värdestegring inte upptas i balansräkningen. [...] Det vid bokslutstidpunkten negativa marknadsvärdet på ett avtal som saknar anskaffningsutgift upptas inte i balansräkningen som en skuldpost orsakad av finansieringsinstrumentet, såvida ansvaret inte har realiserats.” (BFN 1912:2014)

Det är förenligt med det mål gällande en rättvisande bild som finns i BokfL 3:2 § att de finansieringskostnader som har upptagits i resultaträkningen motsvarar de verkliga kostnaderna för den bokföringsskyldige för finansieringsarrangemang för affärsverksamheten i enlighet med villkoren för främmande kapital. Därmed ska de intäkter som har influtit genom ett ränteswapavtal som ingåtts i säkrings syfte upptas som en korrektivpost till finansieringskostnaderna för arrangemanget.” (BFN 1912/2014) I bokföringsnämndens utlåtande 1963/2016 preciseras det att förutsättningarna för annan nettobokföring än nettobokföring enligt IFRS är att ”säkringen ska vara heltäckande och fullständig så att det i balansräkningen ingår en lånekomponent som svarar mot det nominella

beloppet av ränteswapavtalet och att ränteswapavtalets giltighetstid motsvara lånets löptid".

"I en situation där karaktären på eller innehållet i ränteswapavtalet ändras till exempel till följd av att lånekomponenterna ändras eller på grund av uppsägning, ställer kravet på rättvisande bild i BokfL 3:2.1 § speciella krav på noggrannhet av den som upprättar bokslutet. Ändringar i värdet på eller villkoren för det derivatavtal som är knutet till lånet orsakar eventuellt förpliktelser som uppfyller kraven för redovisning av framtida förlust och avsättningar BokfL 5:14 §." (BFN 1912:2014)

Ur utlåtandena **BFN 1878/2011** och **1912/2014** framgår följande riktlinjer - "om det [...] är sannolikt att en sökande [...] kommer att vara tvungen att betala sådana väsentliga nettofinansieringsutgifter som hänför sig till den rapporterade räkenskapsperioden och där ingen motsvarande inkomst är att vänta, ska de bokföras såsom framtida förluster som kostnad och passiv resultatreglering i enlighet med BokfL 5:14 § eller så ska en sådan avsättning som avses i lagrummet göras för dem. I det fall då den bokföringsskyldige efter noggrant övervägande kommer fram till att sannolikheten för att utgiften ska förverkligas är mindre än att den inte förverkligas ska den bokföringsskyldige å andra sidan inte göra sådana bokföringar."

Bokföringsnämndens kommunsektions utlåtanden

Bokföringsnämndens **kommunsektion har avgett utlåtande 115/2017** om behandlingen av derivat. Enligt utlåtandet ska avgörandet i bokföringsnämndens utlåtande BFN 1963/2016 inte tillämpas i kommunala bokslut för 2016. Motiveringen till utlåtandet är bl.a. att kommunsektionen i sin allmänna anvisning om upprättande av balansräkning för kommuner och samkommuner, som reviderades år 2016, har fastställt att kommuner inte kan tillämpa möjligheten i BokfL 5:2 a § att värdera derivatavtal eller andra finansiella instrument till verkligt värde. I kommunens bokföring tillämpas inte heller 7 a kap. i bokföringslagen som handlar om bokslut och koncernbokslut som ska upprättas enligt internationella redovisningsstandarder.

3 Utlåtande

3.1 **Behandling av ränteswapavtal ingångna i säkringssyfte i bokföring och bokslut**

Separat värdering och bruttoprincipen som utgångspunkt

På ränteswapavtal tillämpas separat värdering enligt BFL 3:3.1 § 7 punkten, som ska grunda sig på den allmänna försiktighetsprincipen (BFL 3:3.1 § 4 punkten). Då värderas gällande avtal avtalsspecifikt till det värde de har på bokslutsdagen. En negativ differens mellan ett ränteswapavtals värde vid tidpunkten när det ingicks och bokslutsdagen bokförs som finansieringskostnad och avsättning för att ge en sådan rättvisande bild som avses i BokfL 3:2.1 §. Avsättningens belopp justeras under senare räkenskapsperioder och ändringarna antecknas som rättelse av kostnadsföring.

Om den bokföringsskyldige anser att det är mer motiverat att använda nedanstående metoder för att ge en sådan rättvisande bild som avses i BokfL 3:2.1 § än att iakttä ett förfarande i enlighet med separat värdering och bruttoprincipen, kan den bokföringsskyldige använda nedanstående metoder.

S.k. nettohantering av ett avtal som ingåtts i säkringssyfte

Om ett ränteswapavtals nominella belopp och giltighetstid motsvarar beloppet och löptiden för ett separat lån som tagits upp i balansräkningen, kan man göra ett undantag från den ovannämnda principen om separat värdering. Detta undantag, dvs. nettohanteringen, har godkänts i bokföringsnämndens tidigare utlåtande **BFN 1912/2014**, enligt vilket de finansieringskostnader och finansieringsintäkter som orsakas av ett säkrande ränteswapavtal kan behandlas tillsammans med de utgifter som orsakas av den post som säkras – ett låneavtal med rörlig ränta – på ett sådant sätt att de finansieringskostnader som tas upp i resultaträkningen motsvarar den faktiska kostnaden för den bokföringsskyldige för det finansieringsarrangemang i främmande kapital som gjorts för affärsverksamheten.

Det verkliga värdet av ett säkrande ränteswapavtal och värdeförändringen tas inte upp i balansräkningen, utan nämns i noter. Ett negativt marknadsvärde för avtalet vid bokslutstidpunkten tas upp i balansräkningen som en skuldpost orsakad av finansiella instrument, om ansvaret har realiserats eller det är sannolikt att det kommer att realiseras.

Ränteswapavtal som i säkringssyfte ingås för första gången

När ett säkrande ränteswapavtal ingås för första gången omfattar det vanligen inte penningrörelse och någon anskaffningsutgift finns därmed inte. Det innebär att avtalet enligt BokfL 5:2 § inte behöver tas upp i en kommuns balansräkning. Det verkliga värdet för ett säkrande ränteswapavtal och förändringen i värdet följs i noterna i enlighet med den allmänna anvisning om noter som kommunsektionen har utfärdat.

Med stöd av försiktighetsprincipen (BokfL 3:3.1 § 4 punkten) och BokfL 5:2 § ska den värderingsvinst som uppstår till följd av ränteswapavtalets värdestegring inte tas upp i balansräkningen.

Ändring, förlängning och ersättning av avtal som ingåtts i säkringssyfte

Stängning av ett avtal innebär att ett sådant motsatt identiskt avtal ingås som slutgiltigt tryggar intäkten av eller utgiften för avtalet före avtalets förfallodag. När ett ränteswapavtal ändras, förlängs eller ersätts är det därmed inte fråga om att häva ett säkringsinstrument, om ändringen är en del av en kommuns dokumenterade säkringsplan och avtalshelheten enligt den bokföringsskyldiges motiverade uppfattning fortfarande är säkrande. Det gamla och det ersättande avtalet kan ses som en helhet. Den bokföringsmässiga behandlingen bygger på försiktighetsprincipen (BokfL 3:3.1 § 4 punkten) och den s.k. principen om utgift vid inkomst (BokfL 5:1 §).

Om man genom ett stängt ränteswapavtal säkrar sig mot ränteförändringar vid en tidpunkt efter stängningsdagen ska arvudet för ränteswapavtalet noteras bland resultatregleringarna och periodiseras som räntekostnader

över den resterande löptiden för avtalet. I annat fall bokförs differensen mellan priset vid tidpunkten för stängningen och tidpunkten för när avtalet ingicks, korrigerat med värdeförändringen under tidigare räkenskapsperioder, som intäkt eller kostnad för den räkenskapsperiod då avtalet stängs eller fullföljs. Arvodet i samband med att avtalet ingås bokförs som resultatreglering och periodiseras som räntekostnader över den resterande löptiden för avtalet.

Om ett ränteswapavtal stängs och ett nytt avtal ingås utan anknytande penningrörelse noteras de verkliga värdena för det avtal som stängts och för det avtal som ingåtts på motsvarande sätt som i fråga om de betalda och erhållna arvoden ovan.

Om karaktären på eller innehållet i ränteswapavtalet ändras förutsätter kravet på en rättvisande bild enligt BokfL 3:2.1 § särskilt noggrant övervägande av den som upprättar bokslutet. Ändringar i värdet på eller villkoren för det ränteswapavtal som är knutet till lånet orsakar eventuellt förpliktelser som uppfyller kraven för redovisning av framtida förlust och avsättningar BokfL 5:14 §.

Bokföringsmässig behandling av optionsavtal i samband med ränteswapavtal

Om den bokföringsskyldige har ingått ett optionsavtal som hänför sig till ett ränteswapavtal ska dessa avtal i bokföringen behandlas som två i princip separata instrument, om det är möjligt att separera instrumenten från varandra. I sådana fall tillämpas de ovannämnda bestämmelserna på ett ränteswapavtal som ingåtts i säkringssyfte. Om avtalen genom sina ekonomiska konsekvenser är kopplade till varandra ska de för att möjliggöra en rättvisande bild trots allt behandlas som en enda enhet. Exempelvis nyttan av ränteswapavtal ska inte läggas fram som resultatpåverkande om nyttan har uppvägs genom optionsavtal eller negativa kassaflöden.

Om den som ställer ut optionen (säljaren) är en kommun, dvs. ett finansiellt institut fattar beslut om användningen, finns det för kommunens del betydande osäkerhetsfaktorer i fråga om optionsavtalet. Detta kan påverka huruvida optionsavtalet kan anses säkrande eller inte.

Den premie som betalats för optionsavtalet bokförs bland aktiva resultatregleringar och den erhållna premien bland passiva resultatregleringar, när optionsavtalet ingås. Den premie som betalats eller erhållits för optionsavtalet, korrigerad med värdeförändringen under tidigare räkenskapsperioder, bokförs som intäkt eller kostnad för den räkenskapsperiod då avtalet stängs, fullföljs eller förfaller. Om man genom optionsavtalet säkrar sig mot ränteförändringar periodiseras premien som intäkt eller kostnad över den tidsperiod som säkringen hänför sig till.

På grund av osäkerheten i anslutning till genomförandet av optionsavtal som kan separeras från ränteswapavtal och i enlighet med försiktighetsprincipen ska optionsavtalets verkliga värde i regel bokföras som intäkt eller kostnad för den räkenskapsperiod då avtalet stängs eller då man vet att optionen kommer att användas. Enligt försiktighetsprincipen får i bokslutet tas upp endast sådana vinster som har realiserats under räkenskapsperioden (BokfL 3:3.2 §). I enlighet med principen om utgift vid inkomst ska från intäkterna dras av alla kostnader som föranleds av intäktens förvärvande. Om exempelvis nyttan av ett ränteswapavtal senare

uppvägs genom ett optionsavtal ska värdet på optionsavtalet periodiseras som kostnad innan optionsavtalet fullföljs.

Om optionsavtalet inte kan särskiljas från ränteswapavtalet, kan avtalshelheten inte anses vara säkrande och avtalshelhetens verkliga värde ska tas upp som kostnad i bokslutet. Med stöd av försiktighetsprincipen (BokfL 3:3.1 § 4 punkten) och BokfL 5:2 § ska den värderingsvinst som uppstår till följd av avtalets värdestegring inte tas upp i balansräkningen.

Uppgifter om ränteswapavtal i verksamhetsberättelse och noter

I verksamhetsberättelsen och i noterna till bokslutet ska det läggas fram detaljerade uppgifter om ränteswapavtalens innehåll och om avtalens ekonomiska konsekvenser. Utöver uppgifterna enligt den allmänna anvisningen om noter till bokslutet som kommunsektionen utfärdade år 2016 ska kommunerna i enlighet med BFN:s utlåtande 1963/2016 och kommunsektionens utlåtande 115/2017 bland annat ta upp de centrala villkoren för ränteswapavtalen samt uppgifter om räntekänsligheten, såsom hur ränteförändringar påverkar marknadsvärdena och under vilket tidsintervall prestationerna från negativa kassaflöden i framtiden kommer att infalla.

Av de centrala villkoren är de väsentligaste för användaren bland annat uppgifter om villkoren för hävning av avtalet och om de effekter en eventuell hävning har. Av bokslutet ska därmed framgå effekten av ett eventuellt hävningsvillkor i de fall då effekten kan anses vara betydande. Om den bokföringsskyldige vid tidpunkten för upprättande av bokslutet känner till att hävningsvillkoret kommer att tillämpas, bör en korrekt kostnadsföring göras.

I de noter som gäller derivat ska också den andel av det verkliga värdet som har tagits upp som kostnad läggas fram.

3.2 Behandlingen av ränteswapavtal som ingåtts i annat än säkringssyfte eller som senare ändrats till icke-säkrande ränteswapavtal

Om avtalet inte har ingåtts i säkringssyfte eller om ett ränteswapavtal som ursprungligen ingåtts i säkringssyfte ändras helt eller delvis till ett icke-säkrande avtal, eller om ränteswapavtalet hävs före förfallodagen utan ett genomfört motköp, ska den separata värdering och bruttoprincip som avses i 3.1 följas.